

מבוא

הרשת החברתית, ובראשה הרשת החברתית של 'פייסבוק', מהווה סוג של מהפכה אשר גודלה וחשיבותה אינו נופל מזה של המצאת האינטרנט עצמו. הרשת החברתית ייצרה מציאות שבה האדם מסוגל לנהל חיים 'ווירטואליים' בעלי זהות, לעיתים נפרדת מזו הבלתי מקוונת שלו, ולהכיר אנשים, להחליף פריטי מידע ובעיקר ליצור אינטראקציה ללא התחשבות בסוגיות אלמנטריות כמו מרחב, זמן ומיקום. כך, בני אדם מתקשרים זה עם זה כאשר יבשות מפרידות בניהם, ומייצרים שיתופי פעולה פוריים וקשרים בעלי משמעות. יותר מכך, בעוד שהרשת החברתית עדיין נחשבת לתופעה מתפתחת אשר משתנה ללא הרף, כבר עתה ניתן להבחין בדרך שבה היא מסוגלת ליצור שיתופי פעולה גדולים, אשר מתחרים בשליטה של ממשלות בעמם, ויוצרים מציאות פוליטית מורכבת ומעניינת בקלות (Finkel, Eastwick, Karney, Reis & Specher, 2012).

הרשת החברתית המרכזית בשנים האחרונות הינה 'פייסבוק'. 'פייסבוק' אינה מתרכזת בנושא אחד מסוים כפי שמרבית הרשתות החברתיות עושות (כמו רשת 'לינקאדין' – המתמחה בחיבור בין מעסיקים לעובדים, או 'אינסטגרם', העוסקת בתמונות בלבד). אחת הדרכים שבהם 'פייסבוק' מושכת אליה אנשים רבים כל כך, היא ביצירת קבוצות, קבוצות שנוצרות על ידי אנשים פרטיים בדרך כלל, וכך מכנסת את אנשים אלו סביב נושא משותף – אם אמן אהוב, חברה שרבים מתעניינים במוצריה, או אף בעיה, שקבוצה גדולה של אנשים עוסקים בה ברמה היום יומית. מתוך כך, בשנים האחרונות החלו להשתמש באופן גובר ברשתות החברתיות בפרט ובכלים הטכנולוגיים בכלל כדי ליצור קבוצות תמיכה אשר מטרתן לשמש אנשים אשר צריכים מצד אחד תמיכה, ומצד שני מידע. בניגוד לקבוצות התמיכה המסורתיות, הכוללות מספר מצומצם מאד (ופעמים רבות גם אנונימי) של אנשים, קבוצות התמיכה (מוצלחות) באינטרנט כוללות מאות ולעיתים קרובות גם אלפי אנשים (Park, Kee & Valenzuela, 2009).

סוג פופולארי מאד נוסף הינו קבוצות התמיכה להורים. הורים בימינו אלו חשים יותר מתמיד אבודים בניסיונם לשלב בין עבודה ובין טיפול במשפחתם, כמו גם עקב כמות הידע העצומה הקיימת היום, אשר מבלבלת אותם אף יותר. עבודה זו תבקש לבחון את הפונקציונאליות של קבוצת תמיכה אחת של הורים ברשת האינטרנט. קבוצה זו, העונה לשם "אימהות ברוכות ילדים", כוללת כמות קטנה (יחסית) של משתתפים, בדמות של 4,000 משתתפים, ומטרתה לתמוך, כפי ששמה מרמז, באימהות בלבד, ובעלי ילדים רבים.

שאלת המחקר לכן תהיה "מהן הפונקציות בקבוצות התמיכה שתורמות לאימהות וגורמות להן להשתתף בקבוצות אלו?".

מטרת שאלות אלו היא לבחון למעשה את קבוצות התמיכה החדשות, ולהבין את הדרך שבה השתנתה למעשה הצורה שבה אנשים בעידן האינטרנט והרשתות החברתיות חווים קבלת תמיכה ופונים לצורות חדשות כדי לקבלה. באמצעות בחינה של שאלת מחקר זו, יהיה ניתן אף להבין את הצלחתן הרבה של קבוצות אלו, ולהגיע לתובנות חדשות על התופעה של הרשת החברתית בכללותה.

כדי לענות על שאלת המחקר, בוצעו במסגרת הקורס ניתוחי טקסט וריאיון עם אם אחת מתוך הקבוצה. במסגרת מטלה זו, אחבר בין התמות שעלו במסגרת הניתוחים שנעשו בנפרד, מתוך מטרה להגיע לתובנות חדשות ומסקנות מחקריות שיובילו לתרומה מחקרית, כפי שיעלה במסגרת הסעיפים הבאים של מטלה זו.

רקע תיאורטי

יש המאמינים, כי הרשתות החברתיות צריכה להיבחן בתור אחת ההתפתחויות הדרמטיות ביותר שחוות הספרה החברתית מאז העיור שהתרחש לאחר המהפכה התעשייתית. ניתן לתאר את הרשת החברתית כמערכת אלקטרונית, שנותנת למשתמשים שלה לצפות בפעולות של אחרים, לפרסם דעות למשל, ובעיקר לצרוך ולשתף מידע ותכנים אחרים שניתן לתארם כמידע. הרשת החברתית מייצרת מציאות שבה משתמשים יכולים להכיר משתמשים אחרים מכל העולם בקלות יחסית, ללא התייחסות לסוגיות של מרחב, זמן ומרחק. כלומר, התקשורת בגלל הרשת החברתית הופכת למהירה, זולה, ובעיקר פשוטה למשתמש. את אותן היכרויות שנוצרות, ניתן לתאר כהיכרויות מסוגים רבים, בין אם היכרויות חברתיות, כזו שמיועדת לתמיכה (באמצעות שיתוף ועזרה נפשית – בין אם מוגדרת או לאו), ואף היכרויות רומנטיות או מיניות (Tang, Chen, Yang, Chung & Lee, 2016).

הרשת החברתית בולטת במיוחד נוכח מה שהייתה רשת האינטרנט טרם לכך. גם פלטפורמות קודמות היו קרקע להיכרויות או להחלפת מידע, אך זו נעשתה בצורה שטחית, חלקית, ולא עקבית, ובמיוחד בתור כזו אשר אפשרה הפרדה משמעותית יותר של זהות האדם הנמצא מאחורי המקלדת. המורכבות של העולם הווירטואלי הנוכחי מאפשר שיתוף מידע כה עשיר, שהוא מסוגל להחליף את התקשורת הבלתי מקוונת, ולכל הפחות להעשיר אותה במידה רבה בקלות (Finkel, Eastwick, Karney, Reis & Specher, 2012). חשוב אף להציב את הרשת החברתית לצד טכנולוגיות נוספות, כמו ובעיקר זו של הטלפון החכם. לפני הטלפון החכם, העולם הווירטואלי היה שמור למרחב מאד מסוים, אם זה במשרד או בבית, אשר אפשר ליצור פעילות של שיתוף מידע ופעילות חברתית מקוונת בכלל בזמנים מאד מסוימים. כיום, עם הטלפון (וגם המחשב הנייד), המציאות השתנתה כליל, ולמעשה המשתמש יכול לתקשר עם כל אדם בכל מקום, ובכל זמן. כך פתאום, הפכה המערכת רגשית-חברתית של הרשת החברתית למערכת ש-עוקפת את זו הבלתי מקוונת, אשר מוגבלת בזמן, מרחב וזמן, ומאפילה עליה (Wu et al., 2014).

בעוד שהרשת החברתית מורכבת מפריטים אשר מתחברים לפריטים אחרים ומשתפים עמם במידע, הרשת החברתית יצרה עוד שינוי אחד, ויש שיטענו שהוא השינוי המרכזי והחשוב יותר. הרשתות החברתיות יוצרות וקוראות לפריטים ליצור קבוצות, או קהילות. לקהילות אלו ישנם פונקציות רבות. לעיתים קרובות, הן נובעות מתוך בסיס של מצוקות חברתיות או נפשיות, או 'סתם' בעיות שבהן התאגדות קבוצתית יכולה לעזור לפתור אותה (למשל – מחאת האימהות להארכת חופשת הלידה). בקבוצות אלו, הפרט מסוגל לספר את סיפורו, להביע את דעתו מתוך ההבנה כי מדובר בקהילה סגורה (בהתאם למאפיינים של הקבוצה) וכי הוא יכול לחוש בנוח להתנהל בה יחסית בחופשיות הקהילה (Naslund, Aschbrenner, Marsch, McHugo & Bartels, 2017).

בקבוצות אלו, בדרך כלל, אין צפייה לתגמול של מנהלי הקבוצה, אך למנהלים אלו יש לא פעם אינטרס, שיכול להיות חברתי (מעמד חברתי), סיפוק אישי, ולפעמים אף חיזוק העסק הפרטי שלהם (למשל – מנהל קבוצה על טיולים ביוון, מציע ומאפשר שיתוף מידע נרחב, שלבסוף מביא אנשים להשתמש בשירות הטיולים שלו). כלומר, בתוך המסגרת, חברי הקבוצה חשים שיש להם תועלת מסוימת, אם חברתית, אינפורמטיבית, בידורית או כלכלית, המביא אותם להיות יותר ויותר